

bağbahçe

TEMA

ÇEVRE BAHÇE ÇİÇEK DERGİSİ SAYI: 15 OCAK-ŞUBAT 2008 FİYATI: 3 YTL

Portakal Nergisi

Taşotu

Yeryüzünde Dolaşan,
Dağılan, Taşınan, Yayılan...

Gezgin Tohumlar

Yıldızpatı

Hayıt

Limon

Mum Çiçeği

Mazı Meşesi

Osmanlı ve
İslam Dünyasında
Bahçecilik ve Bitkiler

Kış Aylarında
Bahçe ve Bitkilerimiz

Hayıt

(*Vitex agnus-castus* L.)

Hayıt (*Vitex agnus-castus* L.), ülkemizde Akdeniz ikliminin hâkim olduğu yörelerde yaygın şekilde yetişir. Ballıbabagiller (*Lamiaceae*) familyasına dahil, çokyıllık, çalı görünümünde ağaççıktır. Yaprakları el biçiminde parçalı; çiçekleri mavimsi ya da mor renklidir. 3 mm çapındaki sert meyveleri, özel kokulu ve acımsı lezzetlidir.

Hayıt, Homeros'un İlyada destanında, namus simgesi olarak anılır. Bitkinin Latince ismi, Yunanca'da "namuslu-iffetli" anlamına gelen "agnos-castus" sözcüğünden türetilmiştir. 1200'lerde yazılan Farsça tıp kitaplarında, kadınlarda isteriyi azaltıcı özelliği kayıtlıdır. Orta çağda keşişler tarafından, erkeklerde ve kadınlarda cinsel arzuyu azaltıcı (antiafrodizyak) olarak kullanıldığı için "keşiş biberi" adıyla anılır. Hayıt, tıpta çok uzun zamandan beri kullanılmaktadır.

Avrupa Farmakopesi'nde, hayıt meyvesi (*Agni casti fructus*) kayıtlıdır. Drog, kurutulmuş olgun ve bütün meyvelerden ibarettir. Meyveler, en az %0.08 oranında "kastisin" adlı flavonoit içermelidir. Terkibinde ayrıca şu bileşikler bulunur: rotundifuran (diterpen) (%0.3'e kadar); aukubin ve agnusit (iridoit glikozitleri) (%0.2-0.4), penduletin, krizoplenol D, orientin, homoorientin, luteolin-7-glikozit, izoviteksin, izoviteksin ksilozit (flavonoitler); alfa-linolenik, oleik, stearik, palmitik, linoleik asit-

lerin trigliseritleri (sabit yağ) ve uçucu yağ. Uçucu yağ verimi %1'in altındadır. İçeriğinde alfa-pinen, sabinen, beta-fellandren, terpinen-4-ol, beta-karyofilen, germakren D ve bazı diterpenler bulunur.

Hayıt meyvesi, kadınlarda adet düzenleyici olarak ve adet öncesi sendromunda (PMS), özellikle memelerin ağrılı olması halinde kullanılır. Günde en çok 240 mg meyve ya da 30-40 mg drog karşılığı sulu alkollü ekstresi, ağız yoluyla verilebilir. %50-70'lik etanolde, 1:5 (g/ml) oranında hazırlanan tentürü, günde 0.15 ila 0.20 ml (günde 35-45 damla) suya damlatılarak içilir.

Hayıt preparatlarının, sabahları aç karnına tek doz halinde alınması tavsiye edilir. Tedavi, en az 3 ay sürmelidir. Gebelik ve lohusalık döneminde kullanılması tavsiye edilmez. Hamileliğin ilk dönemlerinde, luteal faz yetmezliği tedavisinde hekim kontrolün-

de kullanılabilir. PMS'deki etkileri klinik deneylerle ispatlanmıştır. Hayıt meyvesinden hazırlanan ruhsatlı ilaçlar eczanelerde satılmaktadır. Meyvelerden hazırlanan %2-5'lik çay, ülkemizde idrar artırıcı, gaz söktürücü ve yatıştırıcı olarak kullanılmaktadır. Diyarbakır-Siverek'te, doğum önleyici olarak kullanıldığına dair bilgiler mevcuttur. Ağızdan alınan doğum kontrol hapları ve hormon ilaçlarıyla birlikte kullanılmaz. Haloperidol, metoklopramid gibi dopamin antagonisti ilaçlarla birlikte de kullanılmamalıdır. Meyvelerden elde edilen uçucu yağın, genel menopoz sendromlarını giderici etkisine dair yayımlar mevcuttur.

K. Hüsnü Can Başer
Prof.Dr.; Anadolu Üni. Eczacılık Fak.

Fotoğraflar: Salih Sercan Kanoğlu

Bu yazıda belirtilen ifadeler, sadece bilgilendirme amaçlı olup tavsiye niteliği taşımaz. Hastalıkta, tedavinin mutlaka doktor kontrolünde yapılması gerektiği unutulmamalıdır.